

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка
Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра філософії та релігієзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи

Наталія ВІННІКОВА

2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІОЛОГІЯ РЕЛІГІЇ

для аспірантів

спеціальності 031 Релігієзнавство

освітнього рівня третього (освітньо-наукового)

освітньо-наукової програми «Релігієзнавство»

Розробник:

Ломачинська Ірина Миколаївна, доктор філософських наук, професор кафедри філософії та релігієзнавства Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Викладач:

Ломачинська Ірина Миколаївна, доктор філософських наук, професор кафедри філософії та релігієзнавства Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії та релігієзнавства

Протокол від 16 січня 2024 р. №8 _____

Завідувач кафедри _____ Олександр ГОРБАНЬ

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-наукової програми
16.01. 2024 р.

Керівник освітньо-наукової програми *Ірина Ломачинська* Ірина ЛОМАЧИНСЬКА
(підпис)

Робочу програму перевірено

«16». 01. 20 24 р.

Завідувач аспірантури, докторантури _____ Ілона ТРИГУБ

Пролонговано:

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____), «__» __ 20__ р., протокол № ____
підпис П.І.Б.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формами навчання	
	денна	заочна
Вид дисципліни	вибіркова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	3 / 90	
Рік навчання	2	2
Семестр	4	4
Кількість змістових модулів з розподілом:	3	3
Обсяг кредитів	3	3
Обсяг годин, в тому числі:	90	90
Аудиторні	24	12
З них - консультаційні	24	12
Модульницький контроль	6	-
Самостійна робота	60	78
Форма семестрового контролю	залік	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – формування і систематизація у здобувачів наукового ступеня «доктор філософії» знань щодо впливу релігії на соціальні процеси, взаємодії релігії і суспільства, духовного і соціального життя.

3. Результати навчання за дисципліною

Під час семінарських занять, індивідуальної навчально-дослідницької та самостійної роботи аспіранти **набувають уміння та навички, формують фахові компетентності:**

- СК1. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері релігієзнавства, враховувати соціальні, етичні, економічні та правові аспекти при розв'язанні цих проблем, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень;
- СК2. Здатність аналізувати релігійні процеси та явища з позицій фундаментальних релігієзнавчих принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів;
- СК3. Здатність планувати і виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері релігієзнавства та дотичних до неї міждисциплінарних напрямів і можуть бути опубліковані у фахових наукових виданнях з релігієзнавства та суміжних галузей;

- СКУ9. Здатність досліджувати та аналізувати державно-конфесійні відносини як систему суспільних відносин, здійснювати моніторинг і аналіз внутрішньої та міжнародної релігійної ситуації, розробляти інноваційні рекомендації стосовно підтримки в Україні міжконфесійної злагоди.

Програмні результати навчання:

- РН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання з релігієзнавства і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень з відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій
- РН2. Планувати і виконувати емпіричні та/або теоретичні дослідження з релігієзнавства та дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми;
- РН4. Розробляти моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у сфері релігієзнавства та з дотичних міждисциплінарних напрямів;
- РН11. Приймати ефективні та соціально відповідальні рішення з питань наукової, інноваційної та викладацької діяльності у сфері релігієзнавства;
- РНУ12. Прогнозувати наукову діяльність, аналізувати історичну динаміку та моделювати релігійні процеси і явища.

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семинари-	Модульний контроль	
Змістовий модуль I. Соціологія релігії як об'єкт наукових досліджень					
<i>Тема перша.</i> Соціологія релігії в системі наукового знання	15	2	2	1	10
<i>Тема друга.</i> Становлення та розвиток соціології релігії	15	2	2	1	10
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30	4	4	2	20
Змістовий модуль II. Релігія і суспільство в системі соціологічного аналізу					
<i>Тема третя.</i> Релігія як соціальний інститут	15	2	2	1	10
<i>Тема четверта.</i> Форми реалізації релігії в соціальній системі суспільства	15	2	2	1	10
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30	4	4	2	20
Змістовий модуль III. Релігія і глобалізація					
<i>Тема п'ята.</i> Соціальний характер релігії в епоху глобалізації	15	2	2	1	10
<i>Тема шоста.</i> Соціальні аспекти взаємодії релігії з політикою та економікою	15	2	2	1	10
<i>Разом за змістовним модулем</i>	30	4	4	2	20
Разом	90	12	12	6	60

Тематичний план для заочної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Усього	Розподіл годин між видами робіт			
		Аудиторна:			Самостійна
		Лекції	Семінари-	Модульний контроль	
Змістовий модуль I. Соціологія релігії як об'єкт наукових досліджень					
<i>Тема перша.</i> Соціологія релігії в системі наукового знання	14	1	1		12
<i>Тема друга.</i> Становлення та розвиток соціології релігії	14	1	1		12
<i>Разом за змістовним модулем</i>	28	2	2		24
Змістовий модуль II. Релігія і суспільство в системі соціологічного аналізу					
<i>Тема третя.</i> Релігія як соціальний інститут	14	1	1		12
<i>Тема четверта.</i> Форми реалізації релігії в соціальній системі суспільства	14	1	1		12
<i>Разом за змістовним модулем</i>	28	2	2		24
Змістовий модуль III. Релігія і глобалізація					
<i>Тема п'ята.</i> Соціальний характер релігії в епоху глобалізації	17	1	1		15
<i>Тема шоста.</i> Соціальні аспекти взаємодії релігії з політикою та економікою	17	1	1		15
<i>Разом за змістовним модулем</i>	34	2	2		30
Разом	90	6	6		78

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Соціологія релігії як об'єкт наукових досліджень

***Тема перша.* Соціологія релігії в системі наукового знання**

Сутність соціології релігії, її зміст і завдання. Специфіка об'єкту і предмету соціології релігії. Структурні принципи соціології релігії.

Міждисциплінарність соціології релігії: релігієзнавчі та соціологічні основи. Релігія як предмет соціологічного аналізу. Проблемне поле соціології релігії. Складність та умовність соціологічних теорій релігії.

Методи соціологічних досліджень релігії. Рівні наукового дослідження у соціології дослідження релігії. Принципи соціології релігії.

Основні поняття теми: «релігія», «соціологія релігії», «методологія релігієзнавчих досліджень»

Тема друга. Становлення та розвиток соціології релігії

Історичні засади формування соціології релігії в Новочасну добу. Ідеї Г.Спенсера. Структурно-функціональний аналіз релігії в працях Е.Дюркгейма. Соціологічні підходи до вивчення релігії у К.Маркса. Діалектика впливу релігійного фактору на становлення соціальних відносин у М.Вебера.

Феноменологічний аналіз релігії у Т.Лукмана та П.Бергера. Функціональний аналіз релігії М.Малиновського.

Погляди Р.Мертона на релігію як один з соціальних інститутів. Погляди Т.Парсонса на релігію як соціальну систему.

Основні поняття теми: «структурно-функціональний аналіз релігії», «феноменологічний аналіз релігії», «функціональний аналіз релігії»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Релігія і суспільство в системі соціологічного аналізу

Тема третя. Релігія як соціальний інститут

Сутність та основні визначенні релігії як соціального інституту. Релігія як сфера духовної культури, її елементи і структура. Особливості виникнення релігії.

Функції релігії в житті суспільства. Трансформація соціальних функцій релігії в сучасному суспільстві. Типологія релігійних організацій. Механізми формування культу. Релігійна організація як форма соціальної організації: церква, деномінація, секта. Сучасні форми релігійних організацій та їх структура.

Основні поняття теми: «релігійна поведінка», «релігійний культ», «релігійні організації»

Тема четверта. Форми реалізації релігії в соціальній системі суспільства

Динаміка соціальних процесів як наслідок модернізації релігії. Толерантність як принцип релігійних відносин.

Соціальні компоненти релігійності. Релігійна поведінка як одна із форм соціальної поведінки. Класифікація релігійної поведінки та її форми.

Соціальний характер релігійних відносин. Релігія та сім'я: соціальний характер системи цінностей.

Основні поняття теми: «толерантність», «релігійна свобода», «релігійні відносини»,

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Релігія і глобалізація

Тема п'ята. Соціальний характер релігії в епоху глобалізації

Динаміка релігійності в цифрову добу..

Співвідношення релігії та культури. Релігія та суспільна нерівність. Релігійність як критерій стратифікації в суспільстві. Динаміка релігійності в епоху глобалізації. Релігія як чинник соціальної мобільності.

Основні поняття теми: «сакралізація», «секуляризація», «соціальна мобільність»

Тема шоста. Соціальні аспекти взаємодії релігії з політикою та економікою

Релігія та політична система: генеза та сучасний стан. Вплив релігії на формування держави. Релігія як чинник легітимації владних відносин у суспільстві. Особливості взаємодії світових релігій з політичною системою в глобальному контексті. Специфіка взаємодії релігії з політичними інститутами в сучасному українському суспільстві.

Релігія як джерело політичних та соціальних конфліктів. Соціальний характер релігійних конфліктів. Проблеми війни і миру в різних релігійних концепціях.

Релігія та економіка. Значення протестантських норм у формуванні капіталістичних відносин. Релігія як чинник формування економічної свідомості та поведінки соціальних суб'єктів. Сучасні прояви взаємодії релігії та економіки.

Основні поняття теми: «політичний інститут», «релігійний інститут», «соціальний конфлікт», «релігійний конфлікт»

6. Контроль навчальних досягнень

№ з/п	Вид діяльності аспіранта	Макс. кількість балів за одиницю	Змістовний модуль 1		Змістовний модуль 2		Змістовний модуль 3	
			Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид	Кільк. одиниць до розрахунку	Макс. кількість балів за вид
1	Відвідування лекцій	1	2	2	2	2	2	2
2	Відвідування семінарських занять	1	1	1	1	1	1	1
3	Виконання завдань для самостійної роботи	5	2	10	2	10	2	10
4	Робота на семінарських заняттях	10	2	20	2	20	2	20
5	Модульний контроль	25	1	25	1	25	1	25
7	Макс. кількість балів за видами поточного контролю (МБ)			58		58		58
	Разом: 174 бали							

Умовою зарахування проходження дисципліни «Соціологія релігії» є отримання аспірантом не менше 100 балів за результатами всіх видів означених робіт.

7. Завдання для самостійної роботи

Завдання для самостійної роботи – творче есе на одну із запропонованих проблем до кожної з означених тем

Тема перша. Соціологія релігії в системі наукового знання

- Соціологія релігії як наука: об'єкт, предмет
- Методологія соціології релігії
- Понятійне поле соціології релігії
- Релігія і суспільство в системі соціологічного аналізу

Тема друга. Становлення та розвиток соціології релігії

- Рівні наукового дослідження у соціології дослідження релігії
- Соціологічний аналіз релігії у М.Вебера
- Феноменологічний аналіз релігії у Т.Лукмана та П.Бергера
- Погляди Т.Парсонса на релігію як соціальну систему

Тема третя. Релігія як соціальний інститут

- Сутність та основні визначенні релігії як соціального інституту
- Релігійна віра, релігійні організації та релігійна поведінка як складові релігії.

- Сутність релігійного культу та механізми його формування
- Сучасні форми релігійних організацій та їх структура.

Тема четверта. Форми реалізації релігії в соціальній системі суспільства

- Толерантність як принцип релігійних відносин
- Соціальні компоненти релігійності
- Класифікація релігійної поведінки та її форми
- Соціальний характер релігійних відносин

Тема п'ята. Соціальний характер релігії в епоху глобалізації

- Феномен сакралізації в соціальних процесах
- Сутність секуляризації в епоху глобалізації
- Харизматизм в релігії та його соціальний зміст

Тема шоста. Соціальні аспекти взаємодії релігії з політикою та економікою

- Соціологія релігії в українському релігієзнавстві
- Релігійні конфлікти та їх соціальний характер
- Соціальний характер взаємозв'язку релігії і економіки

8. Питання для семестрового контролю

1. Сутність соціології релігії, її зміст і завдання
2. Специфіка об'єкту і предмету соціології релігії
3. Міждисциплінарність соціології релігії: релігієзнавчі та соціологічні основи
4. Методи соціологічних досліджень релігії
5. Історичні засади формування соціології релігії в Новочасну добу
6. Структурно-функціональний аналіз релігії в працях Е.Дюркгейма
7. Соціологічні підходи до вивчення релігії у К.Маркса
8. Діалектика впливу релігійного фактору на становлення соціальних відносин у М.Вебера
9. Феноменологічний аналіз релігії у Т.Лукмана та П.Бергера
10. Погляди Т.Парсонса на релігію як соціальну систему
11. Сутність та основні визначенні релігії як соціального інституту
12. Релігійна організація як форма соціальної організації: церква, деномінація, секта
13. Трансформація соціальних функцій релігії в сучасному суспільстві
14. Релігійна поведінка як одна із форм соціальної поведінки, її форми
15. Релігія та сім'я: соціальний характер системи цінностей
16. Динаміка релігійності в цифрову добу
17. Релігія як чинник соціальної мобільності
18. Релігія та політична система: генеза та сучасний стан.
19. Релігія як чинник легітимації владних відносин у суспільстві
20. Специфіка взаємодії релігії з політичними інститутами в сучасному українському суспільстві

9. Рекомендовані джерела

1. Академічне релігієзнавство: підручник / за ред А. М. Колодного Київ: Світ знань, 2000. С. 17—51.
2. Бойко В.А. Посібник до вивчення курсу «Соціологія релігії» Донецьк: РВВ ДНУ, 2015. 24 с.
3. Вілсон Б. Соціологія релігії; пер. з англ. М.Хорольська. Харків: Акта, 2002. 344 с.
4. Докаш В.І. Соціологія релігії: навчальний посібник. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. 254 с.
5. Докаш В. Проблема соціального в контексті соціології релігії. *Релігія та соціум*. 2015. № 4. С. 36-41
6. Даніл'ян В.О., Міхеєва В.В. Соціологія релігії: Конспект лекцій. Харків: УкрДАЗТ, 2013. 81 с.
7. Конспект лекцій з дисципліни «Соціологія релігії» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 054 «Соціологія» освітньо-професійної програми «Соціологія» / Укладач : О.М. Шеломовська. Кам'янське, ДДТУ, 2022. 64 с.
8. Лубський В.І., Козленко В.М., Горбаченко Т.Г. Соціологія релігії: курс лекцій. Київ: Фітосоціоцентр, 2009. 204 с.
9. Лукашевич М. П., Туленков М. В. Л84 Соціологія. Загальний курс: Підручник. Київ: Каравела, 2004. 456 с.
- 10.Паращевін М.А. Інтегративна роль релігії: історико-соціологічний нарис. Київ: Інститут соціології НАН України, 2004. 152 с.
- 11.Паращевін М. Релігія та релігійність в Україні / за ред.. М.Макеєва; попереднє слово О.Івашенко. К.Інститут політики, Інститут соціології НАН України, 2009. 68 с.
- 12.Пірен М. І. Соціологія релігії: підручник. Київ: Персонал, 2008. 344 с.
- 13.Сучасна релігійна ситуація в Україні: стан, тенденції, перспективи / За ред. П.Косухи. Київ: Просвіта, 2014. 480 с.
- 14.Хоронжий А.Г. Соціологія релігії: курс лекцій: навчальний посібник. Львів: Магнолія-2006, 2007. 170 с.

ДОДАТОК
до робочої програми навчальної дисципліни
«Соціологія релігії»

Плани семінарських занять:

Семінар 1.

Тема: Соціологія релігії в системі наукового знання

План заняття:

- I. Обговорення теоретичних питань*
1. Сутність соціології релігії, її зміст і завдання
 2. Міждисциплінарність соціології релігії
 3. Методи соціологічних досліджень релігії
- II. Проблемна дискусія.*

Семінар 2.

Тема: Становлення та розвиток соціології релігії

План заняття:

- I. Обговорення теоретичних питань*
1. Г.Спенсер про соціологічні дослідження релігії
 2. Структурно-функціональний аналіз релігії в працях Е.Дюркгейма
 3. Феноменологічно-функціональний аналіз релігії
 4. Погляди Р.Мертоні і Т.Парсонса на соціальний вимір релігії
- II. Проблемна дискусія.*

Семінар 3.

Тема: Релігія як соціальний інститут

План заняття:

- I. Обговорення теоретичних питань*
1. Релігія як сфера духовної культури, її елементи і структура
 2. Соціальний зміст функцій релігії
 3. Типологія релігійних організацій
- II. Проблемна дискусія.*

Семінар 4.

Тема: Форми реалізації релігії в соціальній системі суспільства

План заняття:

- I. Обговорення теоретичних питань*
1. Динаміка соціальних процесів як наслідок модернізації релігії
 2. Релігійна поведінка як одна із форм соціальної поведінки
 3. Релігія та сім'я: соціальний характер системи цінностей.
- II. Проблемна дискусія.*

Семінар 5.

Тема: Соціальний характер релігії в епоху глобалізації

План заняття:

- I. Обговорення теоретичних питань*
1. Сакралізація і секуляризація в епоху глобалізації
 2. Релігійність як критерій стратифікації в суспільстві
 3. Релігія як чинник соціальної мобільності
- II. Проблемна дискусія.*

Семінар 6.

Тема: Соціальні аспекти взаємодії релігії з політикою та економікою

План заняття:

- I. Обговорення теоретичних питань*
1. Релігія та політична система
 2. Соціальний характер релігійних конфліктів
 3. Соціальний зміст релігії і економіки
- II. Проблемна дискусія.*